

Marko Hudnik

Jelovškove ženske

(odlomek iz romana)

VII.

V dnevni sobi se je komaj slišno, z drobcenim beketanjem – kot kak nebogljen jagenjček – oglasil mobi. Alfonzov pogled se je nehote preusmeril proti mizi v dnevni sobi. Že vse te mesece se je vztrajno privajal, da je treba ob teh signalih brzdati radovednost. Ni ti treba na vrat na nos steči tja, vzeti tisto stvarco v roko in pogledati, kaj ti Nekdo sporoča.

Nives, vsaj dokler je bila živa, mu tega prav zagotovo ni branila. Zdaj se mu to ni zdelo več tako presenetljivo: Nives se je zadnje mesece ubadala z drugačnimi nalogami. Sicer pa si je Alfonz mobilni telefon omislil razmeroma pozno. (Bili so časi, ko se mu je ta naprava zdela prav tako zoprna kot njegovi bolni soprogi). Privajanje si je na začetku skušal olajšati tako, da je skušal k učenju pritegniti Nives. Vendar se je ta vztrajno branila, nedolžne stvarce se ni hotela niti dotakniti. Kot da bi slutila, da se bo Alfonz po tej poti lahko pogovarjal z Nekom drugim? Kot bi jo ta navdajala z nekakšnim gnusom. Mnoge žene in ljubice se ne marajo dotikati predmetov, ki so prišli v dotik z njihovimi tekmicami. Kaj se ve, kaj se ji je motalo po glavi. Morda celo to, da lahko po elektronski poti stakne posebno, virtualno obliko aidsa? Sicer pa se je Alfonz spričo nje pogovarjal po mobiju z marsikom: z bližnjo in daljno žlahto, pa z ljudmi, ki so imeli kak opravek z njegovim Salonom. Sem zraven bi lahko sodila tudi Doroteja: tudi njene slike naj bi bile (spet) razstavljene v eni izmed naslednjih sezon. Dejansko se je prav v zvezi s tem sprožil nezadržni plaz Dorotejinih smsjev, ki je trajal vse do Jelovškove smrti. Alfonz je še precej časa prigovarjal Nives, naj poskusi uporabljati mobi še ona, "saj

nama bo tako morebiti marsikaj olajšano". V tem je bilo kajpak tudi zrnce prebrisanosti, toliko bolj, ko mu je bilo že od vsega začetka jasno, da se Nives ne bo pustila pregovoriti.

Vendar mu je šele zdaj, tedne in mesece po smrti, postalo jasno, da je Nivesina strategija segala dlje. Ko je dospela dovolj daleč, je spoznala, da se ji ni več treba spuščati v spopade z nekakšnimi tekmicami. Je mar vedela, da bo, vsemu navkljub, dobila tako moč nad preživelim možem? Res, navidez je bila spremenjena v peščico pepela, vseeno pa je ostala tu, tik ob njem, nevidna, vendar napolnjujoča vsako sobo, v katero je Alfonz vstopil. To, da naj bi Alfonz spreminjal pozicijo posameznih predmetov v stanovanju, je bilo navsezadnje nepomembno. Alfonz je nanjo občasno pozabljal, včasih si jo je za kratek čas popolnoma izbrisal iz zavesti. Samo za dan ali dva. Ko se je kdaj vračal z avtomobilskega izleta v glavno mesto in se je spet pripeljal v *Gornje kraje*, med hribe, ga je na vsem lepem stisnilo pri srcu. Ni se vračal med hribe, vračal se je k Nives. Ko se je vozil mimo gorenjskih vasi, se je vozil po gozdovih in lokah, kjer je bil tolikokrat z njo. Prav razumljivo! Tega ni težko vzeti na znanje. Bolj se mu je upiralo nekaj drugega, nekaj, kar se je začelo dogajati malo kasneje, se pravi, kake tri mesece po Nivesini smrti. Z Dorotejo sta se nekajkrat za uro ali dve srečala v glavnem mestu. Vztrajala je pri trapasti navadi, da se je treba ob pozdravu (ob snidenju in ob slovesu, torej vsaj dvakrat) poljubiti. To so bili kajpak bratsko-prijateljski poljubi, kakršni so med mlajšimi ljudmi našega časa nasploh v navadi. Je mogoče s tem hotela povedati, kako mlad se ji zdi Alfonz? On se teh poljubov ni znal ubraniti; lahko bi bil videti štorast. No, lahko bi bil videti celo starejši, kot je v resnici. Tudi se je bal, da ne bi morda s tem dal vedeti, da z njegovimi zobmi ni vse v redu. O svoji zobni protezi je sicer govoril nalašč in čisto sproščeno. To naj bi pomenilo: poljubov ne jemljem kot nekaj, kar ima kakršno koli zvezo s stanjem mojih zob. Zdelo se je, da Doroteja to nekako razume in celo sprejema. Posebej poudarjeno je govorila o poljubih zgolj na lice (vsaj to!), tudi v smsjih je omenjala prav ta način poljubljanja. Potem pa mu je nekega dne, nekje v glavnem mestu, na zelo prometnem kraju in kakor pomotoma, ponudila malce našobljene ustnice. Alfonz je ni hotel užaliti. Malce se je začudil, ko ga je ob tem prijetno spreletelo. Mogoče se je to zgodilo zato, ker na dotik ni bil pripravljen. Pričakoval je lice! Med potjo do avta – imel ga je na velikem parkirišču ob Tivoliju – je bil kar malce omotičen. Ne smem si privoščiti tega, da bi se zaljubil v to žensko, si je rekel, potem pa se je na vsem lepem zavedel, da se mu dogaja nekaj čudnega. Omotičnost, ki ni in ni hotela popustiti, se je resda mešala s predstavami o ljubljeni ženski, vendar to ni bila Doroteja, pač pa Nives. Dorotejini poljubi so stopnjevali njegovo *obsedenost* z neko drugo žensko. To kajpak ni bilo tisto, kar je hotela povzročiti Doroteja. Vse skupaj je bilo toliko bolj čudno, če pomislimo, da Nivesini poljubi niso bili nikoli tako mehki in vabeči kot Dorotejini. Če izvzamemo *francoske* poljube, namenjene spolni združitvi, je Nivesinim poljubom vedno manjkalo nekaj bistvenega: občutek, da se ti ženska s tem, ko se pusti poljubiti, preda. Nivesini poljubi so

spominjali na ptičje *kljunčkanje*: ne zaradi svoje ljubkosti, pač pa zavoljo trdote Nivesinih ustnic. Sploh je bilo poljubljanje zanj čudna in odvečna navada. Navada, ki jo je pač treba sprejeti, jo od časa do časa prakticirati, če se ljudem nočeš preveč zameriti. Nives je Jelovška (če izvzamemo prej omenjeno izjemo) vselej poljubljala s trdnimi ustnicami. Kadar se je pustila poljubiti, so bile njene ustnice napete in suhe, imel si občutek, da si se z usti bežno dotaknil mladega borovega češarka. Zdelo se je, kot da pritiska na Alfonzove ustnice žig. Nikoli ni imel občutka, da bi ga Nives hotela s poljubom vsrkati vase.

Malce čudna razmišljanja za moškega, ki šteje sedemdeset let in čez. Res se zaljubljam, se je ob tem opomnil Jelovšek. Bolje rečeno, moja prejšnja zaljubljenost spet udarja na dan. Kako to? Je to zaljubljenost ali morda kar obsedenost? Ne: kar je čutil, je bilo prav gotovo še vedno v mejah normalnosti. Kot že neštetokrat pred tem, je spet začel ponavljati stavke, ki se jih je v zadnjih mesecih že skoraj naučil na pamet. Moški sem, ki mu je žena umrla. Moški sem, ki je brez žene, vdovec. Takih, kot sem jaz, je nešteto. Tudi tu, v tem mestu, jih nekaj poznam. In kaj? Vsi nekako shajamo s tem. Od Nives ni ostalo nič; bolje rečeno, od nje je ostala peščica pepela, shranjena na rodbinskem pokopališču v glavnem mestu.

Kakšen je moj odnos do tega pepela, se je vprašal. Odgovor je bil jasen: o tem ni kaj reči! Pepel kot vsak pepel, mirno bi o njem lahko poslušal neslane šale, kot je tista o teti iz Amerike, ki so jo zlahtniki pojedli, ko so po pošti prejeli nek, po vsem videzu užiten prašek. Alfonz bi se ob tem zlahka nasmehnil. Ne, to ni bilo grdo, ne, ni bilo svetoskrunsko. In vendar: Dorotejin poljub, ki je še uro kasneje žarel na njegovih ustnicah, ga ni spominjal na Dorotejo. Spominjal ga je na Nives. Zakaj me ni nikoli tako poljubila, si je šepetal, počivajoč na enem izmed avtocestnih postajališč; medtem pa se je mobi v plaščnem žepu spet plaho oglašal. Alfonz je vedel, da ga Doroteja spet spominja nase, očitno se boji, da tisti mehki poljub ni dovolj zalegel.

Ti poljubi so kajpak tema, o katerih ne bi bilo priporočljivo govoriti, jih internacionalizirati. Vendar – pamet je eno, želje so drugo. Pogosto se zgodi, da želje premagajo razsodnost. Prav v tem trenutku se je v Alfonzu porodila fantastična ideja o tem, kako dobro bi mu delo, če bi si lahko začel dopisovati s kakšno izmed živih duš, z osebo, ki je ni več, pa je vendarle tu. S katero izmed duš, ki se mudijo tu blizu, tik ob nas: recimo, z Nivesino. Prav nenavadno je bilo, da se je prav zdaj spomnil, kako je pred približno desetimi dnevi po nepotrebnem užalil sestrično, ki se je hotela pogovoriti z njim po telefonu. O čem? – Sestrično je na vsem lepem obsedla misel, da se ji Nives oglašja, da ji po ovinkih daje vedeti, da je še vedno tu blizu, da spremlja naše početje. Nives se po sestričninem prepričanju ni zgubila v nič! Alfonz je bil ob tem precej previden. Vedel je, kako občutljiva je sestrična, če gre za vprašanja življenja po življenju. Seveda ji ni oporekal. Le omenil je, da je take pojave včasih mogoče čisto racionalno pojasniti. Vsaj zdi se tako! Sestrična, ki je zadnje čase nekajkrat obiskala Alfonza (na njegovo nujno vabilo), je vzela s seboj – za spomin – nekaj

kosov Nivesine garderobe. Kasneje je ugotovila nekaj fantastičnega: ob prvem izmed obiskov je v eni izmed Nivesinih torbic našla Nivesino črno rokavico. Ne obeh, le eno, desno. Ko je doma pregledovala, kar si je prinesla od Jelovškovih, je bila prav ta rokavica zadnje, kar je vzela v roke.

Prihodnjič, ko si je spet nekaj prinesla domov, je v enem izmed Nivesinih plaščev, v žepu, našla drugo rokavico, par tiste prve. Spet je bilo to zadnje, kar ji je od prinešenega plena prišlo pred oči. Se Jelovšku to ne zdi nenavadno? Res se mu je zdelo nenavadno, vendar zdaj tega ni hotel komentirati. Res je, to so čudne stvari, a kaj je tu mogoče reči? Sestrična je užaljeno pretrgala telefonski pogovor, dala mu je vedeti, da odslej ne vidi več razloga, da bi se z njim še kaj pogovarjala. Vsaj v bližnji prihodnosti ne.

Jelovšku je bilo kasneje žal, resnično žal. Sam pri sebi je sklenil, da je končno vendarle ravnal prav, v skladu z lastnim prepričanjem. Njenega prepričanja vseeno ni nameraval spodbijati. A zdaj je bila priložnost za pojasnjevanje zamujena. Sestrična se bo vsaj nekaj tednov kujala. Kar naj se. Sam dejansko ni verjel (ni hotel verjeti!) v to, da bi se duše umrlih kar tako potikale naokrog, nam primikale in spodmikale rokavice, v parih ali posamič. Nas s tem opominjale, da so še vedno tu blizu? In vendar, ko je kmalu zatem sedel k pisalni mizi, je – kakor v nekakšnem transu – začel nekaj pisati. To, kar je pisal, je bilo pismo, *Nivesino pismo*. Ali je to dogodek, ki sodi v rubriko *Zunajčutno zaznavanje* ali *Poljudna psihiatrija*? Mogoče v rubriko *Starčevske sentimentalnosti*? Nobena od teh različic se ni zdela povsem sprejemljiva. Mar ni vseeno, če je s tabo nekaj narobe? Če živiš tako sam, kot je živel zadnje tedne Alfonz, se zdi, da lahko vsaj med temi stenami počneš, kar te je volja. Kómu naj bi glede tega dajal odgovor? Seveda obstaja možnost, da bi ta pisma dobil v roke kdo izmed obeh otrok – ali pa celo sestrična, seveda nekoč kasneje, po Alfonzovi smrti. Nič mu ni bilo bolj vseeno. Po vojni so v njegovih krogih v takem primeru navadno rekli, in pri tem pihnil v stegnjeno dlan: vse mi je *ravnó*, razumeš, *ravnó*; kar je bilo seveda odmev ruskega rekla *vsjo ravnó*.

Jelovšek je prej Dorotejo videval le poredko, predvsem v času, ko mu je prinašala slike za svojo prvo razstavo. To je bilo že zdavnaj, veliko let pred Nivesino smrtjo. Nives so se Dorotejine slike zdele "močne", hkrati pa tudi "precej zajebane". Zdelo se ji je, da v teh virtualnih pokrajinah mrgoli seksualnih simbolov. "Imaš občutek, da te posiljuje, ne mogoče z barvami ali oblikami, pač pa z nečim, kar se v tem skriva. Meni je taka malarija po svoje všeč, vendar tega ne bi hotela imeti v spalnici. Imela bi občutek, da na steni venomer nekaj migota. Začela bom verjeti, da je imel Freud konec koncev čisto prav. Vsaj, kar zadeva to žensko. Na njenih pokrajinah se ti povsod prikazujejo groteskna, blazno razbohotena spolovila. Veš kaj, Alfonz: pravzaprav pa je to pristno alpinistično slikarstvo. Povsod sami turnci, same počí. Zdi se mi, da mi gre od tega malce na bruhanje."

Nives se je večkrat izražala tako svetovljansko; kadar je imela pravo občinstvo, je znala spregovoriti v hladnem in objektivnem, hkrati zelo zajedljivem

tonu. Ko je Jelovška seznanila s svojim videnjem Dorotejinih podob, ni bilo v njenem glasu nobene zadržanosti. Razen Jelovška jo je slišalo še nekaj naključnih ljubiteljev amaterske umetnosti. Ko je Jelovšek to slišal, je uganil, da ji njegovi stiki z Dorotejo niso všeč. Lepo: bo imel vsaj razlog, da se ji izmika. Sam ni v tem obdobju čutil nobene potrebe po kakih eskapadah, še zlasti ne, če bi šlo pri tem za Dorotejo. Doroteja dejansko ni bila njegov tip. Kako pa je potem mogoče, da je bil Jelovšek Dorotejin "tip", njen "skriti ideal"? (Bilo je absurdno. In bilo je resnično.) Sicer pa se je to zares pokazalo šele v nekem drugem času, se pravi nekaj mesecev pred Nivesino smrtjo, ko ga je Doroteja po naključnem srečanju v nekem ljubljanskem lokalu spet začela oblegati. Najprej je mislil, da hoče imeti še eno razstavo. To je bilo mogoče celo res, vendar je zlahka uganil, da je razstava pravzaprav le pretveza: hotela je doseči, da bi bili poslej stiki med njima čim pogostejši. Jelovšek se je srečanjem spretno izmikal, bil pa je toliko nepreviden, da je dopustil možnost izmenjave telefonskih depeš, se pravi pisnih sporočil po mobiju, ki je v tem času prišel v modo. Doroteja ga je odtlej dobesedno zasipala z smsji. Sprva je pričakovala, da se bo nanje sproti odzival, ji odgovarjal. Ko je uvidela, da mu je to v breme, se je pri priči prilagodila: "Vem, vem, vi moški ste bolj redkobesedni," je rekla. "Ni ti treba odgovarjati na vsak sms sproti. Zadošča mi, če vem, da si ga prebral. Včasih mi boš vseeno moral odgovoriti."

V času krize, ko je šlo Nives zares za nohte, je plima mobijevskih depeš skoraj povsem usahnila. Jelovšek se je kasneje spominjal redkih, plahih poskusov, ki so se začeli z "Ne upam si" in se končali z "morda kdaj kasneje". Nekaj podobnega je prejel celo na sedmini, se pravi na zakuski tik po pogrebu. V žepu Jelovškovega suknjiča se je oglasil mobi – zapiskal je tako plaho, da je Jelovšek nameraval signal kar preslišati. Vendar ga je opozorila Leona: "Oči, tvoj mobi se je oglasil. Morda ti kdo piše." Raztreseno je potegnil napravo iz žepa, dvignil pokrovček in prebral: "Tudi v tem trenutku s teboj. Oprosti, če tako surovo vdiram v tvojo žalost." Nekaj tednov zatem so postali plaho beketajoči signali spet pogostejši. Sprva po dva na teden, potem po dva na dan. Na vsem lepem je postala frekvenca enaka nekdanji: po 8 do 15 depeš – od sedme ure zjutraj, ko se je Doroteja pripravljala na odhod v projektivni biro, pa do štiriindvajsete, ko se je, premišljujoč o Jelovšku, prhala pred spanjem. Obvestilo o tem je navadno prebral naslednje jutro.

Kakšna simetrija usod, je pomislil Jelovšek, ko je neko jutro delal inventuro svojega *prijateljskega* razmerja z Dorotejo. Kar naprej je v njem navzoča misel na bitje, podjetno, kot je lahko podjetna petdesetletna arhitektka, nabita z energijo, oseba, ki je očitno ne upeha ne služba v projektivnem biroju ne popoldansko slikanje. Upehati je ni mogla niti skrb za moža, prav tako arhitekta. O tem človeku je vedel Jelovšek bolj malo. Pravzaprav je vedel le to, da Dorotejin mož obstaja. Predstavljal si ga je malce puščobnega, njemu samemu, Jelovšku, podobnega. Skratka: Dorotejinega soproga si je predstavljal kot zelo medlo bitje. Kadar je pomislil na Dorotejo, jo je videl v tehniki, ki jo je sama,

kot slikarka najraje uporabljala: v akrilnih barvah. Bi se res lahko reklo, da ga to bitje, ljubeče ali ne, zoprno ali ne, ohranja pri življenju? Tako kot on ohranja svojo Nives? Če Doroteja Jelovška že ne ohranja pri življenju, ga ohranja nemara v dobri kondiciji, v stanju, ki mu zagotavlja, da njegove sedanje eksistence ne bo še tako kmalu konec?

Ja, Alfonza, če se je mogoče tako izraziti, "ohranja pri življenju" bitje, ki si ga je nekoč, pred skoraj pol stoletja, prisvojilo v trajno last. Zdaj pa se je vse to zasukalo: njega si lasti nekdo drug. Da se mu je moglo zdaj, na koncu tega neznanskega obdobja primeriti kaj takega? Prav v obdobju intenzivne skrbi za usihajočo Nives postane Alfonz, krivonos, krivonogi, nikoli nikomur všečni sedemdesetletnik predmet nekakšnih *pozitivnih čustev*. Nikoli ni pričakoval, da ga utegne na starost doleteti kaj podobnega. Ni mu prišlo na misel, da bi se v tem pogledu samoobtoževal. Bilo bi zares noro, če bi ga kdo obdolžil (kot ga je nemara Nives, a le potihem), da je sam in hote izzval v Doroteji to *pozitivno čustvo*. Bilo bi nesmiselno, bilo bi smešno. In vendar: dejansko stanje, kakršno se je kazalo, je bilo več kot absurdno, več kot neznansko; bilo je abotno. Alfonz se je prav dobro zavedal, kako nespodbudno moški njegovih let v resnici učinkuje na druge; še zlasti na kako ženskico. Vedel je, da v resnici ni očetovski tip. Razlage, ki bi cikale v to smer, bi bile zgrešene. Kar zadeva Jelovškovo zunanjo pojavo, pa je tako: res je, leta ga niso usodno zaznamovala. Bil je nekako tak, kot je bil že pri tridesetih, ko je bil tudi že malce starikav. Bil je razmeroma nizke, suhljate postave, z razmeroma veliko glavo, razpotegnjenega obraza, z dolgim, žalostno ukrivljenim nosom. Tako nekako bi se opisal sam. Ni hodil na kopališče, torej je le on sam vedel, kakšne so njegove noge: suhe in mišičaste, no, prej kitaste kot mišičaste; kratke, malce na o, polne krčnih žil. Hemeroidi na zunaj niso vidni, ali pač? Kdo bi jih mogoče zaznal posredno, v venomer žalobni, zamorjeni grimasi, v sitnobi, v gubah, ki pričajo o permanentni zamorjenosti? Res je, lasje so ostali na svojem mestu, niso pretirano izpadali, slej ko prej so bili tam zgoraj, ohranjali so svojo čudno nedoločeno barvo, nekje med predlanskim, zdaj že povsem spranim hrastovim listjem in glenom, ki obleži na dnu odtočnih jarkov. Alfonz Jelovšek je pripadal določenemu človeškemu tipu, tipu "možatega moškega". To je bilo do neke mere tolažilno. Kadar ga je prijelo, da bi naredil križ čez sebe, se je spomnil nekega nagega moškega, ki ga je videl pred približno šestdesetimi leti. Šlo je za ruskega letalca (*Ljotčika*), ki je spričo šestnajst let starega Alfonza zlezal iz svojega *šstormovika*. To se je dogajalo na letališču v Vršču, kjer je bil Alfonz na obisku pri svojem stricu, poveljniku. *Ljotčik* se je spričo vseh slekel do nagega in se začel pri nekakšni improvizirani poljski prhi umivati. Bil je natanko tak, kakršen je kasneje imel postati Alfonz. Droban, malce povešenih in ozkih ramen, velike glave, kratkih, suhih in krivih nog, pustih in domala brezbarvnih las, ki so jih dopolnjevali dolgi, žalobno povešeni brki. Le v pogledu svetlo sinjih – skorajda brezbarvnih – oči je bilo nekaj, kar je vsemu temu nasprotovalo. Tam se je ves čas iskriло nekaj, kar je ljudem govorilo: "Tak sem

pač. Vzemi me ali pojdi.” – Vendar zdaj ne govorimo ne o ruskem letalcu ne o Alfonzovi samopodobi. Zdaj skušamo dobiti odgovor na vprašanje, kaj bi k tej samopodobi utegnila pripomniti Doroteja, ženska, ki ga je zadnje čase nezadržno zasipala s kupi elektronsko posredovanih sporočil, smsjev. V teh sporočilih so pogosto omenjane “tvoje” (tj. Alfonzove) “svetle oči”.

Alfonz se ni mogel načuditi vsemu temu nezadržnemu čustvovanju, ki je vrelo iz Dorotejinih sporočil. Bilo je podobno tistemu, kar je nekoč navdajalo Alfonza v zvezi z Nives. Spet ta preklicana simetrija. Tudi mene (Alfonza) nekdo “ohranja pri življenju”! Čudna misel, ki se mu zagotovo nikoli ne bi spočela, če ne bi bil tudi sam preplavljen s predstavami o bitju, ki ga ni več. O bitju, ki se je odpravilo v nebit, ki pa vendarle ves čas straši okrog tebe.

Ali je mogoče, da se je Dorotejina obsedenost spočela takrat, ko je Alfonz prvič pokazal zanimanje za Dorotejine slike? Prva Dorotejina slika, ki mu je prišla pred oči, je bila nekaj posebnega. Šlo je za ne povsem realistično pojmovano pokrajino. (Alfonzu prvi hip ni bilo jasno, ali ni ta nerealističnost le posledica slikarskega neznanja? Ali pa gre za hoteno stremljenje v smeri magičnega realizma?) Vsekakor je bila gorska planota, ki je napolnjevala spodnji del slike, obdelana tako, da nisi vedel, ali gre za skalnato gmoto antracitne barve ali morda za smrečje, ki je zaradi kontrasta z akvamarinsko modrim nebom dobilo to nenavadno, vsem srednjeveškim čarobnim žavbam podobno barvo.

V levi gornji kot slike se je, tik nad antracitno gmoto, v območju neba, ki je bilo za odtenek bolj sivkasto od preostale ploskve, ugnezdila miniaturna replika pojemajoče lune, zvezda Danica. Jutranja zvezda. Jutranjica.

Komaj slišno se je oglasil mobi. Alfonzov pogled se je nehote usmeril k mizi v dnevni sobi, vendar se Alfonz ni premaknil. Že vse te mesece se je vztrajno privajal, da je treba brzdati radovednost. Ne, ni ti treba takoj steči tja in prebrati, kaj ti spet “nekdo” sporoča. Čeprav je tudi res, da ti tega nihče ne brani. Tudi Nives, dokler je bila živa, ni o tem nikoli ničesar pripomnila.

VIII.

NIVES VOLČIJU

Verjetno niti nisi bil preveč začuden, ko si me videl že navsezgodaj, v sanjah. Seveda. Sanje so tiste, ki dajejo stvarnosti pravo globino. Saj: na površju me ni več.

Od tega pisma si vseeno ne obetaj preveč. Predvsem ne pričakuj kakih presenetljivih razkritij – ne o tem, kako mi je zdaj, ne o mojih novih (novih ali starih, saj ni važno!) prijateljih, o mojih družabnikih tu na Žalah. Kam bi prišli, če bi vse te informacije postale javna dobrina. Sam veš, da kaj takega ni mogoče. Če bi bilo kaj takega dovoljeno, bi bilo mogoče prav vse. Vseeno ti nekaj svetujem. Kar koli si že misliš o nastanku tega pisma, ne pozabi, da je mogoče brati tudi med vrsticami.

Seveda, to sem jaz, Volči; Nives, tvoja Snežna kraljica, jaz in nihče drug. Poznaš me lahko že po tem, kako te kličem: nihče razen naju dveh ne ve, da si imel (zame, za naju) že ves čas, no, že dolgo vrsto let, to ime. Tudi sam si ves čas ugibal, kaj se v tem vzdevku skriva. Možati – mogoče celo nevarni – moški mojih sanj? Volk iz Rdeče kapice? Mogoče pa kar volkodlak, sanjsko bitje, ki se hrani s krvjo preživelega partnerja? Če stvari izpeljemo do konca, bi mogoče ugotovili, da si bil zame že dolgo časa mrtev? Že ves čas, odkar sem te klicala Volči (ali včasih, če sem se mimogrede zmotila, tudi malce drugače: Volkodlaček). Seveda so vse to le šale. Šale, ki jih zbijamo tu zgoraj, so šale na naš račun. To je edino, kar nam je še ostalo, tistim, ki se še nismo sprijaznili s tem, da naj bi bili zgolj nekakšni neotipljivi dobrodelneži. Sicer pa, ali se lahko Snežna kraljica prelevi v angela? Bi se sploh hotela?

Zato sem si tiste šale na tvoj račun – prej, še zaživa – tako zlahka oprostila: vedoč, da si želim samo dobro, samo najboljše. Najboljše od tega malega, kar mi je takrat še preostalo. Peščica dni. Če so dnevi tako drobni, kot se mi zdijo zdaj, jih gre kar par sto, nekaj tisoč v to mojo dlan. Kako drobni so bili tisti dnevi, v primerjavi s strahom, ki se je tihotapil vame? In vendar sva hodila naokrog, po vedno istih poteh, ob tem bližnjem, bolj načičkanem, pa spet ob tistem drugem, bolj naravnem, bolj divjem Jezeru. Tako sva hodila vsak po svoje, jaz v svojem tempu, ti ob meni tako, kot si vedel in znal, ure in ure. Strah se je začasno potuhnil, včasih se je celo zazdelo, da so ti dnevi – ne drobni, kot sem se prejle pošalila (samo zato, da bi te malce zbadla), pač pa dolgi, razpotegnjeni. Širni kot nebo. Nisem si kar tako tjavendan izbirala teh destinacij. Zapičila sem si v glavo, da naj bo zgoraj nebo, spodaj ob moji strani nekaj, v čemer se nebo rado zrcali: širna gladina, le rahlo nakodrana od jesenskih sap.

Zdelo se ti je, da te ne znam ali celo nočem poslušati, ko si mi včasih govoril, da je pred nami (s tem si mislil “pred nami, ljudmi” ali pa tudi “pred nami, ki nismo več tako zelo mladi”) – da je pred nami še cela večnost, neskončen špalir radovednih dni, velikanska zaloga časa. Toliko minut in sekund, ki jih je treba preživeti, da se ti od tega v glavi zvrtili! Sekund in minut, ki jih je treba užiti počasi, brez najmanjše skrbi za večnost.

Seveda ni bilo vselej tako; seveda sem te slišala, seveda sem si kaj celo zapomnila, tako zagvisno, da sem spomine celo odnesla sem na ta Samotni otok. Vse mi je tu navzoče, vse je pred mano, le izbirati je treba lepo po vrsti. Lepo po vrsti, se pravi, da nikakor ni mogoče misliti ali povedati vsega na en mah. Tu zgoraj, v modrini neba, je vse lepo spravljeno. Nekaj ti pride na misel in glej, isti hip je že tu. In potem spet nekaj drugega. Na primer, kako si nekoč tam zgoraj, ob tistem drugem, bolj divjem Jezeru, obstal in nekaj poslušal. Vedela sem, še isti hip sem vedela, kaj poslušáš. Poslušal si zamolkli odmev let, ki šumeč prihajajo k tebi, let, v katerih mene ne bo več. Obstala sem tam, molčala, nehote sem se z roko dotaknila brinovega grma ob poti, da me je zbadlo. In to je bilo vse.

Zdaj se je to uresničilo. Zdaj imaš ti sam pred seboj tisto morje časa. Preživeti boš moral vse svoje minute, vse svoje sekunde do konca. Do konca: ta pa bo nemara prav tak, kot je bil moj. Dotlej pa sva vsak na svojem. Ure, ki jih moraš preživeti, in tiste druge, ki so že prešle, vse držim v pesti, kakor prgišče kamenčkov, ki sem jih pobrala na bregu. Tako, kot tisti hecni dogodek, ki sem ti ga prejle opisala. (Povedala sem ti ga le tako, za vsak primer, da vidim, ali se tudi ti česa spomniš.) Kje pa, ne spomniš se vsega. Celo jaz zdaj v glavnem pozabljam! Le malo je tistih trenutkov, ki se mi jih zdi vredno potegniti na dan. Včasih me obide tak čuden občutek, zazdi se mi, da je v enem samem krču srca (ali pa v načinu, kako ti nekaj nenadoma zazveni v ušesu – nemara je to, kar zveni, nebeško jezerska modrina?) združeno kar vse. Kakšna neskončna grmada dogodkov. Vse, kar si nekoč z nekom drugim (s povsem določno osebo) preživel – tu in tam: na morski obali, na Cresu, Pagu, Krku, v Fažani ali v Valovinah pri Pulju, mogoče tudi kje bližje: v Zalivu svetega križa. Ves čas sva mislila, da je to, kar se nama dogaja, seks; v resnici pa je bilo tisto, kar naju je prežemalo, čisto nekaj drugega. Samo, kaj? Tudi jaz sem premišljevala o teh rečeh. Pa menda ne misliš, da ti bom lahko vse povedala v enem samem pismu? Če gre za to, priznam, seveda je bil tudi seks zraven. Celo pri meni je bilo nekaj tega. Toliko bolj pri tebi! Vendar naj ti bo jasno, da je bila to le sestavina. Nekako tako, kot je cin sestavina pokala, ki ga je dobil najin vnuk Tomažek za sodelovanje na športnem festivalu. Kar povej mu to, kar reci mu, da je to, kar stoji na njegovi vitrini, pravzaprav samo cin. Najino življenje – sestavljeno iz spolnosti? Saj pravim, ti pričakuješ, da bo prišlo na dan v tem enem pismu. Res, zdaj je vse pri meni, vse tu pred menoj, kot se je nekoč razprostirala pred nama mlačna in sivkasta gladina Jadranskega morja. Ko se ga dotakneš z nožnimi prsti, se dotakneš Bitja, ki mu ni konca. Kdo mi je to že nekoč omenil, Volči? Pa menda nisi bil to prav ti?

Prav zagotovo to ne bo moje zadnje pismo. (Saj veš, zaživa ni bilo stvari, ki bi me pripravila k pisanju pisem. Odslej bo vse drugače.) Nekaj bi te rada vprašala takoj zdaj. Tako mimogrede. Kakšen bo odslej tvoj odnos do tiste širne gladine? Ko boš šel prvič brez mene na morje, ga boš znal imeti rad kot nekoč? Ne da bi se o tej ljubezni sploh spraševal? Ne da bi ti hodilo na misel kaj tretjega? Včasih, na hipe, se mi je zazdelo, da si se na vsem lepem začel (v mislih ali pa tudi kako drugače) pogovarjati z drugimi ženskami, na primer z Dorotejo, pa prej s kakšno drugo, ki sem jo zdaj na srečo že pozabila. To je zadeva, ob kateri se mi jezik še zdaj malce zatika. Mogoče se zatika tudi tebi? Tvojim prstom, dvema kazalcema, ki sicer tako večče najdevata vsak hip pravo tipko?

Ja, zahvaljen bodi za to, tudi za to: da si mi za bežno urico posodil svoje spretno roke, predvsem oba kazalca, ki tako ritmično tolčeta po tipkovnici. In seveda, v najem si mi dal za ta čas še nekaj drugega, baje še bolj dragocenega, vsaj tebi se tako dozdeva: v zakup si mi dal delček možganov. Delček, ali pa kar vse? Si mi dovolil, da lahko tam, v tvojih sivih celicah razpredam misli, ki baje sploh niso tvoje, pač pa moje, Nivesine. Misli Snežne kraljice. Ti si me pa

nekoč klical drugače. Kako si me že klical, takrat, na začetku? Verjetno si že pozabil. To je bilo v času, ko še nikjer ni bilo ne duha ne sluha o nekakšnem *Volčiju*. Bil je čas, ko si me klical – še več kako? – in bil je čas, ko sem te jaz začela klicati *Volči*, vmes pa so pretekla najmanj tri desetletja. Tako nekako. In zdaj, zdaj se nama nekako upira zapisati tisto čudno ime, *Čarovnica*.

IX.

Jutro, spet Jelovškovo jutro. Ne *Alfonzovo*: ker je moral toliko časa ob jutrih odhajati v službo, se v tem času počuti kot javna oseba, občutek ima, da je izpostavljen pogledu tujih oči – čeprav ta hip ni nikogar v bližini. Razen seveda glasov, ki prihajajo od sosedov iz bloka, za stenami v gornjem nadstropju. Težki koraki, piskanje toplovodnih cevi, vselej enako hrumenje straniščnih splakovalnikov. Nekoč ga je to pomirjalo. V tem času pa – sam ne bi mogel reči. Zdaj je vsako jutro postavljen pred določeno dejstvo. Ko enkrat odpreš oči, je treba sprejeti, kar prinaša budnost. Takrat ga navadno stisne pri srcu, da se takoj zateče v nekakšne litanije, samemu sebi pripoveduje: “Zdaj sem samec, moški brez svoje ženske. Zdaj sem torej to, kar sem: nekakšen Bog, Bog je Jahve, Bog je tisti, ki je. Tisti, ki je sam! Ki o vsem odloča.” (Vendar Bogu ni treba odpirati okna, zračiti posteljnine; ni mu treba prenašati zoprne bolečine v mehuru in okolici, dokler ne gre odtočit. Ni mu treba brskati po kupu razmetanih nogavic, od katerih so nekatere zanesljivo že umazane, druge je morda obul samo enkrat; pri vseh pa je težko najti par. Ni se mu treba odločati, ali bo posodo pomil zdaj ali pozneje. Takih odločitev je še veliko.) “Zdaj sem torej sam in moram to vzeti na znanje. Nives je odšla, zanesljivo se ne bo več vrnila v to stanovanje. In tudi ne kam drugam.”

Alfonz je malce raztreseno pogledal skozi okno: kot da bi bilo vendarle mogoče, da je Nives kje zunaj na cesti: da se je zvečer z njim sprla na življenje in smrt, da je potem prespala pri prijateljici. Da se zdaj vsemu navkljub vrača domov. – “Lahko se zgodi kar koli, lahko mi, ko bom šel po kruh, pade opeka na glavo, lahko prileti komet z neba, spremeni pol Slovenije v puščavo, lahko nas na vsem lepem zamaje potres ... Lahko gospod Bush mlajši čez noč začne vojno na obeh frontah (proti Sadamu in proti Kimu hkrati). Še marsikaj podobnega se lahko zgodi. Vendar, naj ti bo jasno: Nives se vseeno ne bo vrnila.

Ne bo se vrnila, to je res; to je lahko razumeti. Vendar se, glej ga zlomka, kljub vsemu ves čas vrača.”

V stanovanju je bilo prijetno toplo, s centralno kurjavo zadnja leta ni bilo problemov; vseeno je Alfonza navdajalo zoprno nelagodje. Kot bi bil komaj zbujen in bi ležal razgaljen, izpostavljen neprijetnemu, vlažnemu mrazu, pred katerim se ni kam zateči. Čutil se je (samemu sebi ali svetu, v katerem je kaj takega mogoče), ko se je zavedel – skupaj s to neznosno žalostjo zaradi izgube (“v bridki boli zbog Lenore, po zgubljeni hrepeneč”, se mu je spet in spet oglašal

stari prevod Poejevega *Krokarja*). Ob vsem tem ga je prav pogosto, posebej takole zjutraj, navdajal občutek velikanske, skoraj neznosne sreče. Kaj je to? Bile so stvari. Kar koli je že bilo tam zunaj, ga je pozdravljalo. Vsaka stvar, vsaka na svojem mestu, vsaka s svojo neznosno jasnostjo, s tem, da je, s tem, da hoče obstati. Kako težko je prenašati to noro srečo; namreč, tudi ti si med njimi, med temi stvarmi. In spet ubereš litanije: "tako je to; to čutim in s tem se je treba sprijazniti. Je treba pač prenesti. Prenesti vse po vrsti, vsak trenutek posebej, vse trenutke do konca. Kakor pri jedi: vse počasi prežvečiti. Počasi, z mirno predanostjo. Ne morda nestrpno čakati na konec! Ne se počutiti kot preganjana žival! Tega, da je treba ves čas nekam bežati, si se nalezal od *nje*".

Z *njo* je Jelovšek ta hip mislil svojo mater. Ta oseba je imela mnogo podob: najbolj pogosta, najbolj vztrajna med njimi je bila podoba petintridesetletnice, ki je vsak dopoldan, potem ko je ostala sama z Alfonzom, sedla v naslanjač, vzela v roke časopis in si prižgala cigareto. Triletni Alfonz se je igral nekje pri njenih nogah in vdihoval duh po cigaretah, nosile so ime neke jugoslovanske reke. Alfonz jih je včasih hodil kupovat, v kiosku blizu mosta ob Veliki kavarni: ne celo škatlico, pač pa polovično. Deset ali nemara samo osem cigaret? (Natančno toliko jih je vsak dan pokadila.) Alfonz je še dolga desetletja pozneje čutil v nosu ta duh po *zeta*h, si vztrajno skušal razložiti, od kod ta potreba po miru in spokojnosti. Seveda, tega se je nalezal od matere, zbegane, preganjane, osramočene osebe. "Njeno otroštvo je bilo verjetno polno hladu, priganjaštva, rezkih krikov, podobno jutru v kakšnem koncentracijskem taborišču; čeprav se je vse skupaj odvijalo le v neki napol meščanski družini s kopico otrok – ki jih je bilo treba nekako nahraniti in krotiti."

Trenutki pa so bili zdaj (petinšestdeset let pozneje) podobni, pred njim – kot nekoč pred materjo – je bila v perspektivi neskončna vrsta trenutkov. Vsakega posebej je treba preživeti. Treba jih je prestati do konca. V miru, ne z nestrpnostjo. – "Mogoče bi bilo prav," si je rekel Alfonz, "če bi mi tudi mati, in ne le Nives, kdaj pa kdaj napisala pismo, ne eno, vrsto pisem. Pisma o tem, kako so ljudje nekoč v resnici živeli?"

Med tem premišljevanjem je opravil jutranjo toaleta (umil se je, se nate-lavadil, za silo uredil posteljo). Sklenil je, da bo dnevno sobo počistil pozneje; skledico z že prej pripravljenimi kosmiči si je postavil na kuhinjsko mizo in se jih z užitkom lotil. "Vsak trenutek je treba sprejeti hvaležno, z mirnim veseljem. Ne gre drugače: znebiti se moraš priganjavice, ki si se je nalezal od *nje*."

Namočena ovsena kaša je bila zares okusna. Zrak v kuhinji je bil svež. Odkar se Nives ni več vtikovala v te reči, je bilo kuhinjsko okno ves čas odprto. Zgodnja ura mu je pognala kri po žilah, počutil se je bolj moškega kot kdaj prej. Bolj moškega kot pred desetimi ali tudi tridesetimi leti. (Takrat, pred dvajsetimi leti, je bil Alfonz prava cunjca, še posebej ob jutrih, ko si je prižgal: bil je verižni kadilec.) Nekaj mora priti v žile, a ni vseeno, kaj je to: lahko je nikotin, lahko je testosteron. Zdaj si nikotinske injekcije ni niti malo želel. "Kdo sem jaz," se je vprašal. "Jaz sem moje telo." Le kdo bi utegnil zapisati ta necerkveni

stavek? Alfonz je vedel: nihče drug, kot znani Francoz, ki ga je poznal iz povzetkov v neki reviji. Katoliški filozof, mislec eksistencialne smeri, Gabriel Marcel po imenu. Če pa to (glede tega, da si "ti" le "tvoje telo", in te zunaj telesa tako rekoč ni) drži, potem je Nives ta hip zares daleč, tako daleč, da je tvojim očem povsem nevidna. Nikakor ne moreš reči, da se mudi v teh prostorih. Lahko, da je od nje kaj ostalo, zakaj pa ne. A to nikakor ni njeno telo! In če telesa ni, potem ...

Ali mu to kaj pomaga? Kam je potemtakem usmerjeno to do neznosnosti prignano Alfonzovo čustvo? Seveda je po Nives nekaj ostalo: ostalo je nekaj v njem. Kaj je bilo to? Mogoče le usedlina njenih počasnih, s pridihom nerodnosti ozaljšanib gibov. Odslej bo nemara živela v njem, na "mističen" način. Saj je bila tudi prvobitna Pavlova Cerkev Kristusovo telo? Je v tem čudnem razmišljanju kaj bogokletnega? Ne: tudi to, da zdaj Alfonz, vsaj včasih, igrivo predstavlja Nives, da nastopa, ko ga nihče ne opazuje, v *Nivesini vlogi*, tudi to je konec koncev nekakšna različica *Hoje za Kristusom*.

Jelovšku je bilo jasno, da je treba te misli mirno obdržati zase. Le kaj bi si o njem mislili njegovi nekdanji katoliški prijatelji? Kaj bi si mislili tisti, ki si jih je začel pridobivati zdaj, deset let po začetku tranzicije, ki sploh niso zaštekali misticizma? Ne, te misli so Jelovškova čisto interna stvar. Bili so časi, ko si bil, vsaj zdelo se ti je tako, komunist, in časi, ko si mislil, da si katoličan. Marsikaj se je tako zažrlo vate. Si to res ti?

Vendar, kako dobro je, če se človek konec koncev znebi tiste nevidne instance, ki te je od otroških let naprej venomer priganjala, te hkrati vabila, te silila, da se moraš pred priganjanjem zateči v blaženi mir prve jutranje cigarete. Tudi zdaj se je Alfonz, kot nekoč njegova mati, za dobro urico skrtil za varni zaslon jutranjega časopisa. Cigarete pa mu seveda ni treba več prižigati. To, da ni več suženj nikotina, mu je dalo določeno stopnjo miru. Če je vmes za kako minuto odložil časopis, je lahko zbrano premišljeval o sebi. Seveda je premišljeval tudi o Nives.

Nives, to je Alfonz dobro vedel, ni bila nikoli okužena s *priganjavico*. Nikoli se ni imela za katoličanko – in če je bila kdaj za kak mesec kandidatka za Partijo, to zanjo ni bila interna stvar, kot je bila za Jelovška. Kar koli je počela, je počela po svoje, v tempu, ki se je Alfonzu vedno zdel obupno počasen. Vedel je, da so nekoč priganjali tudi njo, podobno, kot so priganjali njeno "prijateljico" *omo*, Alfonzovo mater. Vendar je očitno, da se Nives nikoli ni pustila potegniti v *ples nore miške*. Ji je Alfonz to zavidal? Ne, zavist ni prava beseda.